

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckt motion angående möjligheterna att vid uppläggandet av nya sedeltyper ge olika sedelvalörer sådan form eller sådant format, att de kan skiljas från varandra enbart genom känsel.

I en inom andra kammaren under nr 69 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hemställer fröken *Liljedahl* och herr *Nilsson* i Lönsboda, att riksdagen anmodar bankofullmäktige att undersöka möjligheterna att vid uppläggandet av nya sedeltyper ge de olika sedelvalörerna en sådan form eller ett sådant format, att de kan skiljas från varandra enbart genom känsel.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motionen.

Över motionen har yttrande inhämtats av *fullmäktige i riksbanken*, som — efter hörande av riksbankens industristyrelse — anfört följande:

Vid utarbetandet av en ny sedeltyp har man att taga hänsyn till flera betydelsefulla faktorer. Främst måste en sedel vara i möjligaste mån säker mot förfalskningar. Den bör vidare helst utformas i anslutning till svensk tradition och smakriktning. De synpunkter, som från bankers, postverkets och andra inrättningsars sida framföras i syfte att underlätta räkningen m. m., böra även beaktas. Slutligen bör sedeln vara så hållbar som möjligt, detta särskilt med hänsyn till den relativt betydande kostnaden för utsortering av obrukbara sedlar, dessas makulering och förstöring samt ersättande med nya sedlar.

Den av motionärerna väckta frågan är ingalunda ny. Den har inom riksbanken varit föremål för ingående diskussion i samband med tillkomsten av nuvarande 10- och 5-kronesedlar, bl. a. med anledning av skrivelse i ämnet från *De blindas förening*. Av de tänkbara möjligheter till lösning av frågan, som övervägts, må särskilt nämnas införande av olika format för samtliga valörer, hålstansning samt avrundande av sedelns hörn.

Riksbanken har emellertid hittills icke funnit någon lösning acceptabel, som skulle utesluta den nuvarande risken för bedrägeri mot blindas. Hålstansning medför ökade tillverkningskostnader och dessutom minskad livslängd för sedlarna. Att göra sedlar av högre valör mindre än sedlar av lägre valör framstår som främmande för den allmänna uppfattningen och torde icke förekomma i något land. Att i stället framställa den lägre valören i mindre format skulle förutsätta att man även låte den större valören få ett format, som väsentligt avveke från det hittills tillämpade. Det skulle eljest — såsom motionärerna framhållit — icke innebära någon större säkerhet än hittills för en blind att han ej får exempelvis en 5-kronesedel av förutvarande typ i stället för en 10-kronesedel. Även andra tänkbara alternativ till förändring av sedlarnas inbördes storlek komma att med-

föra olägenheter. Det må för övrigt framhållas, att det i marknaden finnes papperssorter, som av en blind kunna förväxlas med sedelpapper. En oärlig person har därför möjlighet att, även om sedlarna skulle ges olika storlek, bedraga en blind, om denne endast förlitar sig på storleken. Det kan till och med innebära en större fara än med nuvarande system, om de blinda skulle invaggas i den föreställningen att misstag från deras sida efter ändringen ej skulle kunna förekomma.

Frågan torde emellertid få ånyo övervägas innan ny typ av sedlar å 50 och 100 kronor fastställes. Det må här omnämnas, att riksbankens industristyrelse, som är i färd med att låta utarbета nya 100- och 50-kronesedlar, anmält att den tänker sig ändrat format å dessa sedlar. Hittills har dock industristyrelsen arbetat från den utgångspunkten, att dessa sedlar skola inbördes bli lika stora. Oavsett vilka tekniska anordningar, som skulle kunna vidtagas med sedlar av ny typ, kommer emellertid faran att kvarstå, så länge sedlar av äldre typ äro lagliga betalningsmedel.

Fullmäktige vilja i detta sammanhang framhålla, att nuvarande sedeltyper äro så utformade, att de låta sig identifiera med känseln. I varje fall bör detta vara möjligt för de blinda, vilkas känsel i regel blir starkt utvecklad. Koppartrycket på sedlarna har nämligen en lätt märkbar relief. Lättast bör en blind kunna skilja mellan 5- och 10-kronesedlar av senaste typ, i varje fall så länge sedlarna äro i gott skick. Något större svårighet föreligger att skilja mellan 50- och 100-kronesedlar. Visar det sig icke möjligt eller lämpligt att vidtaga andra särskilda anordningar komma fullmäktige därför att vid utformandet av nya typer för dessa sistnämnda valörer tillse, att de tekniska möjligheterna för ett särskiljande av valörerna genom trycket utnyttjas.

Den i motionen avhandlade frågan innebär intet för Sverige isolerat problem. Den har även övervägts av utländska centralbanker och sedeltryckerier. Såvitt fullmäktige ha sig bekant, ha dessa överväganden endast i Danmark lett till särskilda åtgärder. Danmarks Nationalbank, som för ett antal år sedan övergick till att framställa 5- och 10-kronesedlar i lika format och förse dessa med litografiskt offsettryck, har nämligen numera ändrat 10-kronesedeln, så att den är större än 5-kronesedeln. Det litografiska trycket har emellertid i motsats till koppartrycket ingen relief.

Sedan lång tid äro alla Federal Reserve Bank's och alla Bank of Canada's sedlar av samma format. De äro visserligen försedda med koppartryck, men detta är ej av samma typ som på de svenska sedlarna och ej märkbart med känseln. Orsaken till att detta system vidmakthålles torde vara, att man önskar att allmänheten ägnar sedlarna uppmärksamhet genom att granska dem. Förfalskade sedlar upptäckas härigenom lättare än om man närmast litar på format eller andra identifieringsmedel.

Då såsom av det anförda framgår frågan redan är föremål för fullmäktiges prövning, få fullmäktige hemställa, att bankoutskottet ville i sitt utlåtande över motionen föreslå, att densamma icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet

De humanitära synpunkter som av motionärerna anförts för att — när nya sedeltyper upplägges — söka ge olika sedelvalörer sådan form eller sådant format, att de kan skiljas från varandra enbart genom känseln,

förtjänar enligt utskottets mening beaktande. Det är vidare, såsom redan motionärerna framhållit, ett ekonomiskt samhällsintresse att man försöker reducera de hinder som lytet skapar för de blinda i deras arbete. Det må erinras om att koppartrycket på sedlarna redan för närvarande har en lätt märkbar relief, vilket gör att en blind torde kunna skilja mellan i vart fall nya sedlar av 5 och 10 kronors valör. Utskottet hälsar med tillfredsställelse, att fullmäktige i riksbanken förklarat sig ämna överväga de i motionen berörda frågorna innan ny typ av sedlar å 50 och 100 kronor fastställs. Under sådana omständigheter torde någon särskild åtgärd från riksdagens sida icke vara påkallad i anledning av innehållet i motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att motionen II:69 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 mars 1955

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande:

Från första kammaren: herrar Ewerlöf*, Sundvik, Fahlander, De Geer, Mogård, Werner, Boo och Wehtje;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Schmidt, Nilsson i Landskrona, Sköldin, Dickson, Johansson i Kalmar, Jönsson i Rossbol och Nelander.

* Ej närvarande vid justeringen.